

1. Kgotla la kgoro. 2. Kgotla la kgosana. 3. Kgotla la morena.

1. Kgotla la kgoro le utloa le go athola dikgang tsa kgoro eo. Ge batho ba na le di ngongorego gongoe melato ba isa koa kgotleng la kgoro ea bona. Ge molato opala go athoga, o isioa koa kgotleng la kgosana le koa teng oa pala o isioa koa kgotleng la Morena. Ko lona ke makgaola kang ga okake oa pala. O tlamegile gore o oa tlhoge.

2. Kgotla la kgosana le utloa le go tlhola nelato ea motsenyana fela. Ge motho a na le molato o sekiloe mo kgorng o padile, o tla koa kgotleng la kgosana. Ge opala fateng o ea koa kgotleng la kgosang. Ge batho ba lole ba ntshane di ntho ga ba sekoe ke kgoro gongoe kgosana ke tiro ea Morena eo. Kgoro e seka fela ge batho ba sa utloane. Gongoe ba tsoenyana le kgosana fela kgotso kafa ba sekiloeng kateng. Kgetse ea bona e ea koa kgosang gore butle ba nne kgotso.

Actual case. Modise le Maditlokoa.

Modise o ne a nyetse Maditlokoa, ge ba sena go nyalana Modise a ea koa makgoeng go sebetsa, a tsaea lebaka le letele, a ntse a le ko. Koa morago Maditlokoa a be a boela koa abo, a tlhoboga monna oa gagoe.

2
Ge a ntse a le koa abo, a be a tshola ngoana le monna eo mongoe. Ge ngoana eo a setse a na le ngoaga di le pdi, mosidi a be a tla gae. Ge a tsena a fithela mosadi a ile abo. Ge a botsa mmagoe gore Maditlokoa o tsamaetseng, Mmagoe a mmolela gore Maditlokoa o rile o no o sa mo tlhokomele le gona ke sebaka o ntse o ile magoeng, mme o sa mofe sepe. ~~Mosadi~~ Modise a be a bolela bomalomagoe gore o batla Maditlokoa. Bomalomagoe ba molela gore Maditlokoa o ile koa abo molatele, re ne re mo gonyadisitse o ntile a tsamaea, o sa motlhokomele. Modise a be a ea koa abo Maditlokoa. Ge a tsena koa teng a ba bolela kafa a tllileng kateng fela bo ratsoalagae ba mmolela gore Maditlokoa ke eo, o tsetse ngoana le monna eo mongoe. Modise a bolela gore ene o batla Maditlokoa ga a batle go utloa sepe fela. Ge boleloa Maditlokoa ngakg e, ea monna oa gagoe. A raga a tshola are "Modise ke sebaka a ntse a ile makgoeng, a ntlogetse le go mpa sepe a sa mpha".

Modise a fella ke matla. Kgang ea isioa mokgorong ea buioa.
 Ga bonoa Modise molato ka lebaka le a tlogetseng mosadi ka lona.
 Ba mo athola podi tse tharo. Modise a di ouela. Ba bolela
 3 Maditlokoa gore a tsamae le monna agoe a tloge/fa abo.

Ge a tsena koa bo modise, Maditlokoa a bolela monna oa gagoe
 gore ene, ga athole a mo rata. Tsatsi le lengoe Maditlokoa a
 be a itsmaela, a ikela koa abo. Modise a be a molatela, ge a tsena
 koa teng, a fete a ba bolela kafa Maditlokoa a boileng ka teng.
 Bo ratsoalagoe ba be ba mo atholela tsela gore eanong ka re
 ne re go atholetse mosadi, mme a buile, eea koa kgosaneng eanong
 ke ene a tla bonang gore ge mosadi eo ne re re mo athotse, mme
 a buile. Gore a re ne re mo athotse ka phoso. Mosadi a be a
 ea koa kgosaneng eanong ke ene a tla bonang gore a ge a re ne re
 moathotse ka phoso. Modise a be a ea koa kgosaneng ea Mosadi
 a fete a bolela kafa mosadi a tsamaileng ka teng. Ka mosho ba be
 ba ea koa kgotleng go utloa gore mosadi o boetseng. Kgosana ea
 bona modise molato jaaka ba ba mo athotseng pele. Fela eare ba
 tlhotse pila ge ba mo athotse dipodi tse tharo. Janong kgosana
 ea bona Maditlokoa molato ge rile a ne tse monna le gona monna a
 duedisitsoe fa kgorong ka lebaka la ge a ne a mo tlogetse
 r sebaka se se kalo, a ntse a mo tlogetse kgosana ea nong ea be e
 bona Maditlokoa le ene monna molato ge erile a ntse a tlhotse ke
 bontatagoe gore, ba bone monna oa gagoe molato, ba bile ba
 molefisa. A be a booa. Janong ea athola Maditlokoa mpa tse
 tlhano. A be a tsamaea le monna oa gagoe. A seke a tlhole a tsoenya

Actual Case

4
 Monna o mongoe a bidioa Jeremia o kile a thusa malomagoe
 ka pholo gore a leme. Ge malomagoe a sena go lena a be a rekisa
 pholo ele di pholonyana. Jeremia ene a ile koa makgoeng a na
 koa teng ngoana tse pedi. Ge di fela a be a tla gae, ge a sena
 go tsena mo gae tsatsi le lengoe a ntse a tsamaea o kopana le mosimane
 oa malomagoe a disitse dipholo. Jeremia oa mmotsa gore pholo
 ele ke adimileng malome e kae. O le mosimanyana a mmolela gore
 ntatagoe o e rekisitse o rekile dipholoana tse pedi ka eona.
 O bile o supetsa jeremia dipholoana tseo, gore ke ee le ee.
 Jeremia a be a tsama. Tsatsi le lengoe o ea ko malomagoe go
 mmotsa gore o tla batla pholo ele, a mo thusitseng ka eona.
 Molomagoe a mmolela gore pholo o erekisitse o rekile dipholoana

277

ka eona. Jeremia a be a mmolela gore o oa di batla, malomagoe a be a mo supetsa e ngoe a re, engoe ga eo. Jeremia a be a ema a makala, a be a botsa mosimanyana gore ga ke eare o ntshupeditse pholoana e, le ele, mosimanyana are "E ke tsona tseo". Monna mogolo a tlolela ko dima a ganetsa mosimanyana gore eo ga se eona. Jeremiah a botsa mosimane gore a gona le pholoana e timetseng Mosimanyana a elatola gore ga eo, tsa bona ke tso tsotlhe. Monna mogolo a gakalla mosimanyana. Ke ge Jeremia eanong a ba tlogela a ea koa gagoe. Ka/mosho e be a batsena gape di ise di tsoe mo sakeng. Ge a tsena a ba bolela a ba tlhamaletsa gore eanong ke tlile go tlo di gapa. Malomagoe a tsoafa le fa a seke a itse gore o dirang. Koa morago Jeremia a be a mmolela gore janong ke tlea koa kgosneng gore ene a tle a tlo di tsaea ka gore nna o oa mpala ka tsona. Heremia a be a tloga a ea koa go mokgosi kgosana ea ba Mogodielo. A fete a molela kafa malomagoe Gobusamang a mopalang ka di pholoana ka teng. Mokgosi a be a raea Jeremia o tla le malomagoe o fete a bolela batho mokgotleng kafa a dimileng malomagoe pholo ka teng, le kafa malomegote a e rekisitseng ka teng. Le kafa mosimanyana a mmontshitseng dipholoana tseo, ge a kopa le ene a di disitse. Batho ba bona malomagoe molato ge ere adimiloe pholo go ithusa ka eona a tloge a e rekisa ge a fetsa tiro ea gagoe. Mokgadi a mo athola podi, le gore a be a ntse dipholoana tse, jaaka mosimanyana a di paka gore a di nee Jeremia. Ka nako ea mantsiboana ge di goroga, Jeremia mantsiboana a ea koa teng go di tsaea, ge a tsena koa teng, Maloamgoe a fela a santse a montsha ele ngoe are, engoe ga eo. Jeremia ge a tloga fo, a be a bolela Mokgosi gore malomagoe ao ga nne, go ntsha ea bobedi. Mokgosi a be a mo tlholela/gore a ise kgetse eo, koa kgosing. Ge a tloga fo a be a ea koa gagoe. Ka mosho a be a phakele koa kgosing a fete a bolela kafa sekang le Malomagoe ka teng le kafa malomagoe a gannang go ntsha dipholoanatsao, kateng. Morena a be a mmolela gore a bitsa malomagoe le Mokgosi gore ba tlo bolela ka fa ba sekileng ka teng. Ka mosho o mongoe mokgosi le Jeremia le malomagoe ba be baea koa kgosing.

Jeremia a fete a tlhalosetsa batho le Morena kafa a dimileng malomagoe pholo eo kateng. Ge a sena go fetsa, gobe go bodioa Mokgosi gore ene o athotse menna o jaag. Ge a sena go ba tlhalosetsa ka fa a mo athotseng kateng morena a botsa Gobusameng gore a Jeremia o na a mo adimile pholo, gore a leme, a dunsela gore a na a e mo adimile gore a le e. Janong Morena a tlhola Malomagoe kgomo le podi, e a e athotseng ke Mokgosi le gore a be a o ntsha dipholoana tse o, jaaka mosimane a di supeditse jeremia. Morena a be a ntsha mophato gore o tsaea dikkgomc tsa Gobusamang gore a tlo ntsha dipholoana tseo, a di ne Jeremia ka eona nako eo. Mophato ge o tla ka di kgomo Morena a be a bitsa Mosimanyana gore a ntsho dipholoana tseo. Ge a sena go di ntsha morena a be a tlhola pholo e tona mo dikgomo a e bolaea. E jeoa mokgotleng go ba go romioa motho gore a o tsaea podi a eo enaea mokgosi koa/kgotleng. Mokgosi le ene a be a tlhaba podi ele, batho ba motse oa gabo ba eja, ba itumela gore Jeremia o pelo o ba file dinaana tse baneng ba ka seke ba di bona.

Banna ba ba tlhotseng kgetse ea Jeremiake : Mokgosi, Kgosana, Komane, Bedi, Ramolomo, ba thuse ba kgosana mo di tshekong. Banna ba na ba dule ba thuse ka goitse go buoa ga bona. Ke ka mo mo di tshekong o fitlhelang ele bona ba sokisang motho. Ga se gore ba na sengoe le borena. Sa bobedi ke gore banna ba na o ka seke oa na oa ba tloka mokgotleng. Ka gale ge gona le puo, o tla fitlhela ba ntse ba le teng mokgotleng go tlo utloa. Le go thusa ba ba palloang ke go buoa. Banna ba ge go na le kgetse e tsoanetseng gore e sekoe, mokgosi o ba latsa ka lefoko gore le ge ba na le ditiro ba di logele, go tlo mo thusa. Fela oa satlang ga a na molato, ba ba teng ba tla buoa le go bona mabaka a otlhe kafa ba ka atholang kateng, ge e phala Mokgosi o tla bolela mongoa eona gore o e ise koa Kgosani, a bolele Morena ka re d buileng kateng. Morena ke ene a tla bolelang gore Mokgosi le ba nenga buoa kgetse ele bona ba tle koa kgotleng tsatsi la tsheko.

8 Chief Mourts.

Kgotla la Morena le seka kgetse tse di tsang bogodu, boloi, polao, le tse ding. Fela tse ga di sekoe ke makgotla a di kgosana gongoe dikgoro.

Motho ge a looa o isioa fela koa kgoeing ke ene a tla bona gore o tla dirang ke ene. Le ge motho a utsoa. Motho ge a rogile o mongoe le koa kgorong oa seka, le koa kgotleng la Morena oa seka Fela ge a looa, ke koa kgoeing fela.

Actual Case.

Mosadi o mongoe o kile a tsoaroa ka boloi, a romile ngoana oa ngoana. Batho ba ba tsoereng ngoana eo a be a ba bolela gore o romile ke nkoko agoe. Ba isitse ngoana eole ko nkokoagoe le setlhare se aneng a setsoae. Ba fete a ba bontsha nko o agoe ngoana eo, le setlhare sele. Ka mosho ke ge ba ea koa kgoeing ba fete ba bolela morena kafa ba boneng ngoana eole kateng le setlhare sele mo bona, a bitse dingaka gore di tlo laola ge di sena go laola tsa bolela Morena gore setlhare se, se dira gore batho ba loe mo lapeng. Ge morena a sena go utloa kafa di ngaka di boletseng ka teng a be a bitse mosadi eo a moloi le batho ba ba mo tsoereng. Le banna ba motse, fela go sena mosadi ope ge ese ene mosadi eo fela. Ge ba sena go phuthoga morena a ba bolela ka fa go tlišitsoeng mosadi oa moloi ka teng le kafa a tsoeroeng ka teng. Banna ba botlhe bare, "Morena mo itsoare ka ke se ntšha a tshoroa, ge a ka tsoaroa gape ke gona re tla mo atholelang lesu gongoe re mo koba mo matseng" Morena a utloa banna se ba se buang fela a mo athola kgomo tse tharo. A di tšhabela banna ba di ja mo kgotleng setlhare seo ba se fisa ka mollo. Fela mosadi eo ga ise a tšhe a tsoaroa go fitšhela le ka jeno. Fela batho ba go tšhaba. Ka gore o makoa boloi.

Actual case.

Komane le ene o kile a itsea mosadi a gagoe Mapike. Mapike ge a tšhaba, a be a ea koa kgosi a ea go bolela morena kafa monna oa gagoe a mo itšileng kateng. Komane a fitšile atholola kgomo gore mosadi oa gagoe o fositse a ka be a re a ile koa kgotleng la kgoro, gongoe la kgosana pele, a ise a tle koa no. Komane ke ge a ntšha kgomo eo, e jona ka kgotleng. Kgosana ge go seka batho a eseng ba gagoe o na le thata ea gore a utloele ka fa dikgetse tseo di athololang kateng. Le ga a rata go bua o oa bua ge thibeleloa. Kgosana e seka kgetse engoe le engoe e tlišitsoeng ko ene. Fela boloi gongoe bogodu, eo o romela koa kgoeing. F ga a tsoare, go bona kgosi fela ka nosi.

277

Ge kgosana e sekile kgetse, mme e fetela koa pela koa moreneng kgosana le eona e ea koa kgosini go utloa gore morena areng, le gore le ene a tle a bolele ka fa a e sekileng kateng.

10

Dikotlo.

Kgosana e athola motho podi eseng kgomo ge e a tlhotse motho thatha ke ge a mo athotse dipodi tse pedi tse tharo eseng go feta fo. Kgosini ke eona e atholang motho kgomo kgomo gongoe dingkomo ge ele molato a makete gongoe motho a sa utloe. Ge ere a boleloa, o fitlhela ale tlhogo e thata le go utloa. Kgosana ene le thata go athola lesika la kgosini. Mo kgotleng la gagoe ge a na le molato le motho oa gagoe. Le gona kgosini ga eke e ngongorega gore kgosana a tlhotse mongoe oa nga kgosini. Le ge a ka utloela gore go ntse jalo. Kgosini e tla itumela gore ba tla tshaba gore baseke ba tle ba senyetsa bathanka. Motho ge a tlhola mokgotleng o athola ke kgosana gongoe kgosini. Ge batho ba sena go bua kgosini e ema fela, e bua e re "Lekgotla didimala, re bona monna ona molato ka gore o rile, kgotsa o e ditse jana. Re mo athola kgomo gongoe di le pedi, gongoe dipodi di le tharo. Kgomo gongoe Podi. Ge a sena go bua jalo o mmolela gore a o ditsaea. Ge di tla di tsoanetse gore ba tse ba di bolae, ba di je tsotsotlhe. Go tsoanetse gore athole kgosana gongoe le kgori mokgotleng la eona. Mo kgorong ke gona go athola banna bagolo ba kgoro eo. Ke bona ba rabatho ba ba lebeleletseng dikgoro tsa bona le bana ba bona.

(Procedure when Institution of legal action)

(Pegô ea melato)

Motho ge a na le molato le o mongoe, a batla go isa koa kgotleng o bolelela mogoloe gongoe monae gore ene o na le molato le mang mang mme o batla gore o tle o sekoe mo kgotleng la kgoro gongoe le kgosana gongoe la Morena. Ge a sena go mmolela o tla molaela gore eanong ene ka o moleletse a tsamae, a eo go mega. Ba tsamaea ka bobedi, fela mongoa molato ene ga ake a fete a bua. Go tla bua ea tlileng le ene ge a sena go bolelela jalo ke gona ba tla simolla go botsa ene mongoa molato gore a gontse jaka motho eo a bolelela. Le ge ele mosadi o tsoane se gore a batle monna mongoe oa ba abo a mmolele molato o, monna a tle a tsamae le ene go mega koa kgotleng. Go senneng jalo molato oa gagoe o ka seke oa

o ka seke oa amogeloa mokgotleng lepe. Ge o sabegoe, ke monna ope ea tlang a mo patile. Ke gore fa gongoe ba tlisa molato eseng ea sepe, e ka buioang fela koa lapeng ea be fela. Ke gore ge o mongoe a begela o mongoe molato oa gagoe ole o tspanetseng gore a bone gore a o oa tsoanna gore o na isioa koa kgotleng gongoe nyaea. Ge o tsoanna o tlaea ge o sa tsoanne ge koko o ea koa teng, ba tla o buoa fela ko bona, o fele. Ge molato o begetsoe koa kgosing gongoe koa kgotleng la kgosana ke ene/a beeang le tsatsi le gore kgetse e tla sekoa ka lona. Batho ba botlhe ba tla tle ba utloa kafa molato o diragetseng ka teng fa kgotleng. Ke gona mongoe le mongoe a tla ikutloang beng ba molato fela kgosana gongoe morena ba itse gore kgetse e diragetse jang. Fela go bodioa mongoa eona, ke ene a bolelang batho gore o batlang fa kgotleng.

Rona betsoana ga rena nako e ra tleng re seke re seke ka eona. Re seka ka nako e ngoe le e ngoe e re bonang ka eona motho atla a tlo bega molato. Fela letsatsi le re sekang ka lona re ea le baea, ge motho a tla ka tsatsi lee. Re tla nnela re mmele letsatsi le lengoe, fela ge a ka seke a tla ka letsatsi leo, ga se gore kgetse ea gagoe ga eke e sekoa. E tla sekoa ka letsatsi le lengoe ge go sena ba ba sekisioang. Motho ea tlisitseng molato fa kgotleng ge a sena go boleloa letsatsi la gore kgetse ea gagoe e tla sekoa ka lona. Ene o tsoanetse gore a eo go bolela motho ea sekang le ene. Gore molato ole o koa kgotleng re batlega ka letsatsi la gore koa teng. Letsatsi le le beiloeng gore molato o tla tle o sekoa ka lona. Banna ba bantsi le bona ba etla go tlo utloa kf kafa batho ba, ba sekisioang ka teng. Le kafa ba tla atholoang ka teng, gore a ba sekioa ka tsoano gongoe ka lehufa. Ge motho ea sekang le o mongoe a ka gana go tla koa kgotleng, a be a romeloa motho le gona a/na a gana, molato o oela ene, ka gore o gana go tla koa kgotleng. Ke gona o tla atholoe ka kotlo e botlhoko, gore ene a be a bone gore ga se oa sepe. Ge a na le dikgomo ba tla tsaea bantsi ba tsona ba di ja. Ge a sena dikgomo o tla kgoatha fa kgotleng gore le ene a be a bone gore a se oa sepe tota. Motho ge a go seka gongoe a eo go sekisioa o tla le ba supi ba gagoe. Eo a isang kgethse koa kgotleng, ene o tsoanetse gore ge a begela kgetse a be a begele

le ba supi ba gagoe gore babbe ba itsioe. Ge a sa ba bega ga batlhe ba batlega mo kgotleng. Fela ba ba supi ba motho eo a sekang le eo a tlišitseng kgetse kgotleng ba gagoe ba tla tle ba itsoe ke lekgotla le batho mo kgotleng. Ge ba supi ba satle, monna o o tsoanetse gore janong a eme ka nosi. Fela ga ba sa dumalane, ke gona go ka ba tlioang ba supa bao. Gore ba tlo bolela nete ea batho gore ke eng. Ge ba dumalana molato oa bona o fela fela koa ntle le matsoenyego. Go reka motho o mongoe gore a go emele go oa diragala fela go makete, ge motho a ka fitlheloa a rekiloe a emetse o mongoe o oatlholoa ka katlholo e bokete, ge ele kgosana gongoe monna oa lekgotla oa be a ntshioe ke morena kapele, pele. Banna ba bangoe ba lekgotla le di kgosana ba kile ba be ba ntse jalo kgotleng, ba rekoa ere ge morena a tihola motho ba/nne kgatlhanong le morena gore morena ga aka a bona kgetse e o pila molato o oele monna ea senang molato ka gore monna oele o ba rekile. Actual case of this type.

14 Sopo Khunou monna eona o kile a fioa ke monna eo mongoe chelete gore a mmatlalele dikgomo Sopo ge a sena go direka a bolela monna eo gore o rekile dikgomo tseo, di le thatato. Sopo ge a bolela monna eo o na a na le monae, Sekepe. Sekepe ele mosupi oa Sopo gore ke nete di kgomo o di montsitse. Ge monna eo, a re o tsaea dikgomo Sopo a fete a pala ka tse tharo are o o mmoleletse gore di tharo. O le are "O nthelle oa re di thataro monna Sopo a tlolela ko dimo monna eo, a eo bitsa Sekepe go tlo utloa kafa Sopo a bolelang kateng. Sopo a na apala fela. Koa morago monna eona a be a isa kgetse ea gagoe koa kgosing, gore Sopo o mopala ka dikgomo. Kgetse ea gagoe ea be e belo malatsi a mabedi gore morago ga ona e tla tsena. Monna eole a be a eo bolela Sopo ka fa morena a buileng kateng. Ge monna eo ene ea koa gagoe Sopo ene a be a ea koa banneng ba lekgotla. A fete a ba bolela ka fa a sekisioang le monna eo kateng. A be a ntsha kgomo a e banaea gore ba tle ba mo emele mokgotleng. Ba itumela ba mmolela gore re tla e ma pila ruri. Letsatsi la tshoko monna eo le Sekepe ba fete ba bolela ka fa Sopo a ba boleletseng ka teng/

15 gore o ba boleletse gore di thataro o di bolela ka mebala ea tsona.

Sopo ge a budioa a bolela gore ene o ba boleletse tse tharo eseng tse thataro k jaaka ba bolela. Morena a botsa Sopo gore mosupi oa go ke mang, a re "Ke Sekepe" Morena a botsa Sekepe gore Sopo o mmoleletse gore dikgomo di kae, Sekepe a bolela gore o boletse dikgomo di thataro a di bolela ka mebala ea tsona. Banna ba lekgotl ba ganetsa banna ba na gore ga ba utloa sentle, di ~~tharo~~ tharo jaaka Sopo a bolela ba bolela morena gore ge a ka dumela polelo e buioang ke banna ba na a tlogela e e buioang ke Sopo a ka be a dule mo tseleng. Ke gona morena a seke athola kgetse eo, ka lo a letsatsi leo. A e beela letsatsi le lengoe. Morena a be a e beela malatsi a mane gore a tle tle esekoa gape. Batho ba phatlalala.

Banna ba lekgotla ba be ba phuthana ba botlhe ba fete ba bolela ba nneng ba sa itse ge Sopo a ba rekile ka kgomo. Ge ba sena go utloa ba ba neng ba tshaba le Sopo. Ba be ba phatlala ba sena go dumalana gore ba tla na kgathlanong le katlholo ea morena. Ge ba tloga fa Tollo monna o mongoe oa lekgo la a be a fete a bolela morena gore banna bale, ba tshabang le Sopo bale, o ba rekile ka kgomo gore ba tle ba mo emele. Morena are "Tlogela ke tla kopana le bona ga ba nkitse". Ka letsatsi la/

16 tsheko morena a be a fete a bolela batho gore ga re bue sepe tsheko e a tlhogile, molato o oela Sopo, o tsoanetse gore a ntshe dikgomo tse thataro tse o a di ne monna o.

Gape a be a ntshe tse thataro le e a rekileng banna ba lekgotla ka eona re tlo dija mo kgotleng. Morena a be a ntsha banna gore ba eo go tsaee dikgomo tsa Sopo. Ge ba tla ka tsona go be go ntsioa tse thataro di fioa monna eo, go ntshioa tse di supang, di jeoa fa kgotleng. Ge di kgomo tse di sena go jeoa morena a bolela batho gore monna eo Sopo o na a rekile banna ba bangoe ba lekgotla ka kgomo gore ba tle ba mo emele. Janong banna ba o re tla ba ntsha fela ba botlhe go tla sala monna o le mongoe ea mpoletseng, fela monna eo le ene ke mosadisa ke tla mo otlala nku gore a seke a be a lora go ka rekoa ke batho.

Banna ba ba kubiloeng. Eo a setseng Ba batseneng.

Tumagole

Tollo

Amose

Pagele

Modisaadikhu

Kefeletsae

Rasethopa

Rathipa 277
Dille

K32/13

10
Mantholoane
Meshaka

Ke gona batho ba lemoge ge ne ere batho ba bona Sopo molato banna ba lekgotla ba gana.

17 Procedure in Court.

Lekgotla le tsena mo kgotleng ke gona fa letsenang teng, banna ba botlhe ba tla fateng go tlo utloa kafa di tsheko di buioang ka teng. Batho ba ba sekang ba nna fa pele ga batho, ba nna ka morago. Ba supi bona ba ka nna mo gare ga batho ba tla nne ba tla ge ba ba tlega. Motho ge a sekisioa o buoa a ntse a ntse fa/ntse ka morago, fela motho ea batlang go motsa potso, o ema ka dinao, ke gona a ka batlang a ba a motsa. Lekgotla le tsenoa ke banna fela basadi ge balta ke ge ele basupi, gongoe ba tllile go tlo seka. Ge ese jalo ga ba tlege mo kgotleng. Le gona ge lekgotla le tsena ga go na motho gongoe gongoe batho ba ba ka kubioang. Ba botlhe ba tllile go tlo utloela le go tlo bona. Go kubioa motho eo a ipuelang fela, gongoe a tlhodi. Ge a ka gana a kubioa oa sekisioa le ene ge lekgotla le tsoa, ea goe ga se tsheko, o boleloa fela gore re go athola bokana fela, ga ana kgang ea ka e buoang. Go tshega mo kgotleng motho fa gongoe o buoa fa atla tshegisang batho fo ga go a thibelo, fela eseng go tsena motho ganong a santse a buoa. O tsoanetse gore a buo pele a be a fetse, ke gona ge gona le eo a tsoanetseng a moganetse a ka emang a moganetsa. Ge lekgotla le tsena morena gongoe kgosana e tlhalosetsa batho gore go tllile go sekoa kgetse ea mang mang. Ka bokhutsoanya e. Ke gona koa/morago morena tla bitsang monna ea tllisitseng kgetse gore ene ka bo ene a tlhalosetse batho kgetse ea gagoe. Go tloga fo go tla bidioa mosupi oa gagoe gore ele ene a tlatse mo na eo. Ge ba sena go bolela go tla simola go bolela seki ba bangoe ba ba supi ba bona. Ge ba fetsa morena eanong o oa tlholela batho kg ng gore ea nangle potso a ka e botsa Motho ge a tlholosetsa batho molato oa gagoe o tlhalosa kafa a ratang ka teng, a o tsaea sebaka se setele a ntse a bolela ga re sepe. ke gore batho ba batla bo nete bo botlhe fela mo ene, ba ba buoang koa morago ga bo a ke bona ba buoang ka bokhutsoanyane. Leba supi fela jalo, ba buoa ka bolele. Fela gona le basupi ba bangoe ba lekgotla le eatleng le ba gane, mosadi a ka seke a

a ka seke a tsoa mosupi oa monna oa gagoe,
 ge monna gagoe a seke a ba le jonna eo mongoe gongoe ngoana, ka
 gore o tla bolela maka. Ge batho ba sena se ba ka se botsang ba
 sekisioe, morena ene eanong tla bolela batho molato o oela mang.
 Le gona ge batho ba tsena mo kgotleng ba tlile go seka ga ba ke
 ba ika nisios gore ba tla buoa nete. Lekgotla le dumela fela
 gore ba tla buoa nete. Le batho e kare ba le mokgotle.g ba ganetsa-
 nya ele bona. Morena a palloa ke go athola tshoko, e tsoanetse
 gore e be e beeloe letsatsi le lengoe. Ke gore morena tla sele
 a e seka a nosi a be a bona motho ea motho gore ke/mang. Ge
 batho ba phuthega ene o setsa a e athotse ka nosi.
 Ge a rata a ka bolela batho gore ba e buoe gape. Ge a
 sa rate, o ema fela a ba bolela gore molato o na le mang mang.
 Janong fo ga go tlho gona le ea ka fetolang. Ba botlhe ba ea
 le katlholo ea morena. Katlholo e ba loa ke morena gongoe kgosana.
 Fela ge katlholo ele kgolo banna ba lekgotla ba tle ba bolele morena
 gore katlholo eo, e kgolo a e fokodie, Morena fo le ene o tla
 bona gore a e ka fokodia gongoe nyaea. Ge a bona, o tla e fokotsa.
 Actual case.

Rangoedi le Modibe ba kile ba seka pholo. Ne ele motho
 le monaee, Rangoedi ene ele ene o mo tona. Ra bona erile a santse
 a phela a naea Modibe kgomo gore a e modisetse. Kgomo e, ea tsala
 namane di le pedi ea be esoa. Ntatagoe a be a naea Modibe a
 namagadi ea pholoana ea na ea na modikgomo tsa ga Modibe.
 Morago ga lesu la ntatabona Rangoedi a be a bolela modibe gore
 ka Ntatagoe a ne a mo nneile kgomo gore a e dise, mme esule,
 pholoane e setseng o tsoanetse gore a e tsee. Modibe a gana a re
 "Ntata goe o na a e monelae gore a e dise. Rangoedi a mmolela
 gore o ne o sa e neoa, go ne go thile ntsoarele.

Ntsoarele ga se gore ke gofa gongoe go naea. Rangoedi
 a be a isa kgetse koa kgotleng la morena a fete a bolela/
 kafa ntatagoe a fileng monae kgomo ka teng gore a e dise. ~~Ja~~
 Janong ge ntatagoe a sena go soa Modibe o gana ka pholoana ea
 eona. Ntatagoe o mofile feresi ea eona ge kgomo eo e sena go
 soa. Kgosing morena a mmolela gore ba tla tla ka letsatsi la
 boraro. Ka letsatsi leo Rangoedi le monae ba tla mokgotleng. Morena
 a fete a bolela gore Rangoedi o seke le monae Modibe.

K32/13

12

20cant
 277 Rangoedi a bolela batho kafa Rago e a neng a neile monae kgomo
 kateng. Modibe le ene a bolela kafa ntatagoe a mo neileng kgomo
 ka teng. Ge a sena go bolela monna eo mongoe a be a bolela modibe
 gore ntsoarele ga se nee. Ge o ne o disetsa motho ga se gore o
 tla go naea kgomo eo. Ge esena namane ga o bone sepe, ge ena
 le namane ke gona ka bonang go disa gago. Jaaka ntatago a go file
 feresi o bone ea gagoe, a ema a tlatsa monna eo a neng a buoa.
 Ge a sena go buoa jalo a be a ba bolela gore kgetse e oetse Modibe
 o tsoanetse gore a ne mogoloe pholoana eo. Fa kgotleng o atloa
 nku. Modibe a ntsha pholoana eo, e naea mogoloe, a ntsha nku
 ea lekgotla, e bolaoa fa kgotleng.

K32/13

Melao go tsamaioa ka melao ea pele, ga etlogeloe, go sebedioa ka eona. Le ge go sekisioa motho nako le nako monna mogolo ntse a re "Melao oa bore oa re". Ga go kake ga sekisioa motho fela a sa boleloe gore baragoe ba ne ba sebetsa eang.

Actual case.

Monna eo mongoe gothoe Masutlhe o kile a tsoara dipodi tsa le Soboro di mo jetse mabele, Sorobo ge a tsoanetse gore a ise dipodi ko mongoa tsona a be a itaea modisa oa tsona. Moaimanyana ge a tsena koa gae a fete a bolela ntatagoe kafa Sorobo a mo iteiling ka teng ntatagoe a galefa thata, gore a be a omele monaoe koa kgosing go bega kafa Sorobo a iteiling ngoana kateng. Kgosi ea fete eare "Tlisang ngoana kaono le Sorobo gore a tlo bolela gore o na a iteelang ngoana" Rangoana a tlisa ngoana le Sorobo a tla koa kgotleng a fete a bolela gore ene o iteile ngoana ge a sena go nta dipodi di tsena motshimong ea gagoe. Morena a mmoetsa gore, a ngoana ea gaana ntatagoe gongoe mmagoe, oa direlang gore o itee ngoana. Morena a mmoela gore ka setsoana ngoana ge a sentse o isioa koa go beng ba gagoe ke bona ba tla bonang gore ba tla dirang ka ene. O molato ka go itaea kgnaoana go no gona le gore o ka be nne o mo isitse koa go beng ba gagoe. Re go athhola mpa di supang gore o kgothe gore o seke a tlhole o e tsa/jalo.

Motho ge a senyeditsoe ke eo mongoe o motlisa koa go ba gabo, ggongoe koa no kgosing ke rona re tla itseng gore re tla dirang ka ene.

Actual case.

Basetsana ba bedi ekile ba re baloa, Mosidi le Modutoane, Mosidi a thubela Modutoane ngoana. Ge Modutoane a tsena koa gae mmaogoe a gakala thata. A be a tsamaea a ea koa bo Mosidi a fete a thuba ngkoana e nneng Mosidi a e roele. Mmago Mosidi a be a ea koa kgosiang, rona monna eo mongoe go botsa a be a ea koa kgosing a botsa gore a direng ge mosadi o mongoe a fete a thuba ngkoana mo lapeng la gagoe. Are erile ngoana oa gagoe a loa le oa me oa me a mothubela nkgoana. Morena araea monna eo are / "tsamaea o bitsa basadi bao, le banna ba bona gore e re ka osho be ba le mokgotleng. Ka mosho ge ba sena go tsena mo kgotleng morena a bolela batho gore mosadi eo mongoe o thubetse eo mongoe

nkgoana. Morena a bitsa mosadi eo, gore a bolele batho kafa a thubileng ngkgoana ka teng. Mosadi eo a bobla gore o thubile nkgoana ea mosadi o ka gore ngoana oa gagoe e thubile ngkgoana. Morena a mmotsa gore a o no o ituela go rialo. Mosadi are "nyaea" Morena a mmolela gore o molato ka go thubela o mongoe nkgoana, a sikile a motlisa koa kgotleng. Ba mo athola pedi tse pedi, tsa jeoa mokgotleng, ba molela gore a seke a thole a etsa jalo.

23

Verdict & Costs.

Katlhoho ea melato e atholoha fela ke morena gongoe kgosana koa kg tleng la gagoe. Eseng batho ba botlhe. Ge motho a sena go bolela kasa sekang kateng, le batho ba ba ratang go mmotsa dipotso ba sena go di mmotsa morena janong o tla bitsa gore lekgotla le utloele kafa a bonang eo molato kateng. Ge katlholo ea morena a ka busang ea ba e kgolo go tla buoa banna ba lekgotla gore kotla ea gagoe e kgolo. Fo ke gona morena a ka busang katlholo ka morago. Ge katlholo ele nyane fo banna ba lekgotla ga bake ba re sepe. Ge motho a sena go atholoha o tsoanetse gore ka eo nako a eo go tsaea tuelo eo. Ge ele motho ea tsoantetseng motho eo mongoe thata, ene fela ge go fedioa go seka go romeloe batho gore baeo go tsaea selo se a tllileng go duela ka sona. Ge fiae sebaka sa gore a eo go tsaea ka nosi, ge batho ba tla ba o tla dikgomo tsagagoe morena o tla fete a tlhopho ba di mmusetse eo e jeoa fa kgotleng, dinama tsa eona ge di tsholoha go tsholeloa ene pele gore a tlhoboge kgomo eabo. Ge motho a betsoe gore a tlise tuelo ka mosho a seke a e tlisa, go romeloa batho gore ba eo go etsaea ka kgang le ka matla.

24

Appeal to higher Court.

Ge motho a tlhotsoe mogktoelgn la kgosana mme a se kgotso o oatile a ise kgetse ea gagoe koa pele koa kgotleng la kgosi. Le ge a tlhotsoe o oa ekopa gore a ise koa pele. Kgosana e tla mo atholela gore ise kgetse ea gagoe teng. Ge a sena go isa koa kgosing bana ba ba neng ba na le kgosana ge e mosekisa ba tsoanetse gore ba ee teng, ge kgetse e sekoa koa kgosing. Morena o tla bitsa motho eo gore a bolele batho kafa a s kang ka teng. Ge a sena go bolela Morena o tla botsa kgosana gore a monna eo o ba boleletse jalo. Ge ele jalo morena ke gona a tla bonang gore a ka athola monna eo jang. Ge kgetse e mo oela o tsoanetse gore a be a be a duele le katlholo e a e athotsoeng koa

277

koa kgotleng ea kgosana le ee a tla e athholeang janong ke kgosi. Ge tshako ea mofuta o e tsena e tsoanetse gore isimolloe koa tahimologong gape, gore o mongoe le eo mongoe a e utloe sentle gore monna eo, o belaelang mo kgetseng e ea gagoe.

Actual case:

25 Johannes o kile a seka le malomagoe tshimo ea nkokoagoe, o nkoko goe arile a santse a phela be a dimeloe ke naoane tshimo ge Johannes a sena go nyala nkkokoagoe a be a mo naea tshimo e gore a tle a leme. Ge nkokoagoe a sena go naoane a be a bolela Johannes gore tshimo eo, ke e gagoe o na a e mo adimile fela gore a leme. Janong ke ea e ba/batle le naoane. Johannes a molela gore ene tshimo o enetsoe ke nkokoagoe, a ka seke a enaea Naoane Malomagoe. Naoane ea nong a be a ea koa kgotleng la kgosana a fete a bolela Dibetsa gore Johannes o mo pala ka tshimo. Dibetsoe a bitsa Naoane gore a bolele batho kafa alang kateng. Naoane a boela gore o seka tshimo o na a dimile nkokoago Johannes tshimo a santse a phela gore a ane a lema mo eona. Ge Johannes a sena go nyala mosadi mogolo a be a naea Johannes tshimo e, gore a tle a leme mosadi. Ge Naoane a sena go bolela a botsa Johannes gore a bolele kafa a palang ka tshimo teng. A ba bolela gore ene Tshimo o e filoe ke nkokoagoe ke ea gagoe o e filoe. Dibetsoe a botsa Johannes gore a o oa itse ge Tshimo ene ele ea Naoane. "Dibetsa a botsa a botsa Naoane gore a ge nkokoagoe a fa Johannes tshimo a na a itse. Naoane a dumela gore o na itse. Dibetsoe a bolela Naoane gore o phoso ka gore erile ge nkokoagoe a mo fa tshimo o na a itse, me a seke a buoa ka eona nako eo. Janong mosadi mogolo o sule ga go tlho go na le nete motho ea bileng tshimo ga a eo le eena Naoane o/lesellitse tshimo mosadi mogolo a santse a phela. Tshimo ke ea ga Johannes, gape ne go athola podi fa kgotleng. Naoane are "Ke a utloa fela mpheng kgetse ke ee koa pele." Ba e mo atholela a ea koa kgosing a fete a bolela kafa a sekang kateng, le kagfa kgetse e sekiloeng ka teng koa kgotleng la kgosana. Morena are "Tlang ka mosho re tle re te utloe sello sa gagoe. Ka mosho ba tle fa kgotleng, Morena a bolela batho kafa Naoane a llang kateng, a be a bitsa Naoane gore a bolele batho. Ge Naoane a sena go bolela jaaka a boletse pele koa kgotleng la kgosana ga bidioa Johannes gore ele ene a bolela kafa a filoeng tshimo kateng, ge ba sena go bolela jalo Morena a ema a botsa

26

277

batho gore a ba utloele kafa Naoane le Johannes ba boletseng ka teng, batho ba re ke utloele ga rena kgang. Phoso ena le Naoane ka gore erile tshimo e neoa Johannes ga aka a pala. Morena a ema a tlatsa batho. Athola Naoane kgomo le pedi e a tlae be a athotsae ke Dibetsoe, le tshimo gore ke ea Johannes. Naoane ge a sena go ntsha kgomo le pedi kgomo ea jeoa mo kgotleng la kgosing podi eona koa kgotleng la Dibetsoe.

27

Chief's Court.

Kgotla la kgosi le ntse letsoana le la dikgosana. Ge le tsena morena o bolela batho gore monna eo ke ene a tlisitseng kgetse koa no. Ke gona eanong Morena a tla bitsang monna eo gore ene a tlhalosetse kafa a sekang kateng. Morena o botsa basupi gore ba bolele kafa ba itseng kateng. Ge ba sena go bolela monna eo mongoe le eo mongoe ea ratang go botsa baskisioe, oa dumeloa gore a botse. Koa morago morena eanong o tla bolela batho gore katlholo ea motho ke eng. Kgetse e tlisioang lantlha mo kgotleng le e esekiloeng koa makgotleng a di kgosana di a tsoana. Ga gona kgetse e ka tsenang mokgotleng la Morena Morena ene ka nosi a seo, o tsoanetse gore a be teng. Ke gona di kgang di tla tlhamala. Ka tsoano ea tsoana. Ge go sena go sekisioa motho morena ke ene a tsoanetseng gore a bolele batho gore kotlo ea monna eo keeng. Fa gongoe Morena e oatile a ganetsanye le banna ba lekgotla ge ele gore katlholo ea morena e bokete. Ke gona fo eanong banna bao, ba tl bolela morena gore katlholo eo, e bokete, fo morena le ene o tla bona gore a e fokotse, go booa ka morago fela ga se gantsi-ntsi fa o ka fitlhela gothoe morena katlholo ea gagoe e bokete.

Execution.

K32/13

17*

28

Ge motho a sena go athholoa o boleloa gore o tsoanetse gore a tlise tuelo leng. Ge motho a ne a gagapala fa kgotleng, ge fela athholoa go ntshisa batho gore ba eo go tsaea tuelo ea gagoe ka pele. Ge a ne a sa gagapale fa kgotleng ene, o fioa sebaka sa gore a tlise tuelo ea gagoe ka bo ene. Motho ge athhotsoe mokgotleng, mme a sa dumele go duela, morena o tla ntsha batho gore ba eo tsaea dikgomo tsa gagoe. Gore ba tlo di ja mo kgotleng ba tla mosadisetsa fa ba bonang teng. Ge athholeloa mpa o kgotha ka eo nako fena ga tsee sebaka. Ke gore ge Morena are fela are "Re bona monna eo molato, mme o tsoanetse gore o itee mpa di le kana" monna eo o tsoanetse gore a eme a kgoathe. Ge morena a sa mo itee ka nosi o tsoanetse gore a ntshe monna eo mongoe oa lekgotla gore a mo itee boemong ba gagoe. Fela ga re ise re athholele motho lesa, ka mpa a otloa thata gore le gore a tlholele lesa. Ga go ise go diragale. Ge ele motho ea looang that a ka mpa a kobioa mo motseng. Gore a seke a thlole a bonoa mo motseng.

END 5277